

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ КОНЦЕРТНОЇ ПРОГРАМИ ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ ДО ПУБЛІЧНОГО ЕСТРАДНОГО ВИСТУПУ

READINESS FORMATION OF THE INSTRUMENTALISTS' CONCERT PROGRAM FOR PUBLIC VARIETY PERFORMANCE

Стаття присвячена одній із важливих проблем підготовки солістів-виконавців – формуванню готовності концертної програми інструменталістів до публічного естрадного виступу. Автором обґрунтовується сутність і структурні компоненти вказаного процесу.

Основна увага зосереджується на етапах формування готовності кожного музичного твору до концертного виконання (попереднє ознайомлення з музичним твором; детальний розбір музичної форми та засобів виразності музичного твору, необхідних для втілення художнього образу; технічне опанування музичного твору; індивідуальна інтерпретація музичного твору; підготовка музичного твору до виконання на естраді) та особливостях процесу формування готовності концертної програми інструменталістів до публічного естрадного виступу.

Висвітлюється необхідність чіткого усвідомлення жанру і стилю кожного музичного твору, а також особливостей епохи, у яку його було створено; прочитання музичного твору для натхненного уявлення про його художній образ. Обґрунтовується важливість детального опанування музичної форми твору за дедуктивним методом від загального до часткового у контексті форми, тонального плану, мелодики, гармонії, ритму, метру, штрихів, динаміки, агогіки. Звертається увага на технічне освоєння музичного твору, що сприяє професійному зростанню і збагаченню виконавської техніки інструменталіста та уможливорює розвиток утилітарних емоцій.

Розкривається сутність індивідуальної виконавської інтерпретації музичних творів та її вплив на слухача. Висвітлюється завершальний етап формування готовності музичного твору до публічного виконання на естраді та вказуються ознаки, які визначають готовність музичного твору до концертного виступу. Зазначаються дії, які сприяють якісному формуванню готовності концертної програми інструменталіста до публічного естрадного виступу.

Ключові слова: готовність концертної програми інструменталістів, публічний естрадний виступ, виконавська техніка, виконавська майстерність, концертно-виконавська діяльність, засоби музичної виразності, вивчення музичних творів, інди-

видуальна інтерпретація музичних творів, цілісність художнього образу.

The article is devoted to one of the important soloists' preparation problems – readiness formation of the instrumentalists' concert program for public variety performance. The author substantiates the essence and structural components of this process.

The main attention is focused on the stages of readiness formation of each musical work for concert performance (preliminary acquaintance with a musical work; detailed analysis of a musical form and means of expression of a musical work necessary for the embodiment of an artistic image; technical mastering of a musical work; individual interpretation of a musical work; performance on the stage) and features of the readiness forming process of the instrumentalists' concert program for public variety performance.

A clear understanding of the genre and style of each piece of music, as well as the features of the era in which it was created, and reading a piece of music for an inspired idea of its artistic image, are highlighted in the article. The importance of detailed mastery of the musical form of the work by the deductive method is substantiated: from general to part in the context of form, tonal plan, melody, harmony, rhythm, meter, strokes, dynamics, agogics, etc. Attention is paid to the technical development of the musical work, which promotes the professional growth and enrichment of the instrumentalist's performance technique and enables the development of utilitarian emotions.

The essence of individual performance interpretation of musical works and its influence on the listener is revealed. The final stage of the readiness forming of a musical work for public performance on the stage is highlighted and the signs that determine the readiness of a musical work for a concert performance are indicated. Finally, there are actions that contribute to the qualitative readiness formation of the instrumentalist's concert program for a public variety performance.

Key words: the concert program readiness of the instrumentalists, public variety performance, the performing technique, performing skill, concert-performing activity, means of musical expression, the study of musical works, individual interpretation of musical works, the integrity of the artistic image.

УДК 781.6]:785.6:792.7

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/33-1.20>

Радзівіл Т.А.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри інструментального
виконавства
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Постановка проблеми в загальному вигляді. Важливим складником культурного простору України є культурно-мистецьке середовище, здатне забезпечити творчу художню діяльність фахівців і аматорів у галузі мистецтва та задовольнити культурні потреби громадян українського суспільства.

Провідним принципом державної політики у сфері культури є створення умов для творчого

розвитку особистості, підвищення культурного рівня громадян [6]. Творчий розвиток особистості інструменталіста передбачає постійне збагачення мистецького кругозору і професійних музично-теоретичних знань, формування і безперервне та систематичне вдосконалення виконавської техніки (комплексу засобів музичної виразності) і виконавської майстерності (вміння досконало відтворити художній образ шляхом цікавої індивіду-

альної інтерпретації музичного твору). Концертно-виконавська діяльність артистів-інструменталістів є їх професійною діяльністю, спрямованою на пропагування інструментального мистецтва, яка потребує формування готовності концертної програми до публічного естрадного виступу, якість якого залежить від рівня вказаної готовності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблем концертно-виконавської діяльності інструменталістів досліджували Ю. Акімов, О. Алексєєв, Ю. Бай, Л. Баренбойм, О. Віцинський, Й. Гат, Й. Гофман, М. Давидов, Г. Коган, Н. Корихалова, В. Максимов, М. Метнер, Г. Нейгауз, І. Пуриц, С. Савшинський, С. Фейнберг, Ю. Цагареллі, Г. Ципін та інші.

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності та структурних компонентів процесу формування готовності концертної програми інструменталістів до публічного естрадного виступу.

Виклад основного матеріалу. Концертний виступ інструменталіста є кінцевим результатом вивчення музичних творів, тому готовність концертної програми залежить від ефективності процесу опанування художнього репертуару. Оскільки інструменталіст-виконавець вивчає музичні твори не всі разом, а кожний окремо, то доречно розглянути спочатку процес формування готовності кожного музичного твору до концертного виконання. Вказаний процес є цілісною багатокомпонентною структурою, яка має кілька етапів: 1) попереднє ознайомлення з музичним твором; 2) детальний розбір музичної форми та засобів виразності музичного твору, необхідних для втілення художнього образу; 3) технічне опанування музичного твору; 4) індивідуальна інтерпретація музичного твору; 5) підготовка музичного твору до виконання на естраді.

Попереднє ознайомлення з музичним твором насамперед передбачає знання характерних особливостей епохи, в яку було створено музичний твір, з метою чіткого усвідомлення його музичного стилю і жанру; особливостей життєвого і творчого шляху композитора для кращого розуміння його музики, засобів виразності, притаманних його композиторській творчості та художніх образів, втілених у ній. Вказану інформацію інструменталіст-виконавець може отримати з музичних енциклопедій, довідників, науково-методичної літератури та інших джерел, у тому числі, розміщених у мережі Інтернет.

Попереднє ознайомлення з музичним твором потребує прочитання музичного твору з аркуша з можливими тимчасовими спрощеннями (за потреби) у передбаченому темпі для «заглиблення в художній образ твору, особливості його форми, фактури, ладової та гармонічної будови й інших засобів виразності» [7, с. 106]. «У процесі подальшої роботи уявлення про твір будуть уточнюватися, коригуватися, але значення пер-

ших програвань важко переоцінити. Отримана інформація дозволяє ефективно організувати всю художню і технічну роботу: співвіднести деталі й ціле, драматургію п'єси і характер застосування виразальних засобів, осмислено вести технічну роботу» [7, с. 107].

Другий етап формування готовності музичного твору до концертного виконання передбачає чітке визначення музичної форми твору з деталізованим розглядом усіх її елементів за допомогою дедуктивного методу: від визначення музичної форми твору до виокремлення фраз і мотивів, від тонального плану частин до гармонічного аналізу кожної фрази і мотиву, від загальної кульмінації до місцевих. Однак важливим є не просто знання, що музичний твір, наприклад, створено у тричастинній формі, а з'ясування того, зокрема, чи є вона репризною, чи має вступ і коду, а також одностемна вона чи двостемна.

Детальність аналізу сприяє кращому опануванню музичної тканини твору та її швидкому запам'ятовуванню, визначенню частин музичної форми та окресленню їх логічних функцій і типів музичного викладення, виявленню каденцій та їхніх різновидів за місцем розташування і гармонічною побудовою, більш досконалому інтонуванию структурних елементів (мотивів, фраз, речень, періодів). На думку І. Гофмана, якщо виконавець буде старанний і акуратний хоча б під час розбору п'єси, це допоможе йому багато чого зрозуміти у специфічній мові твору [2, с. 65]. Вказане вище впливає на якість індивідуальної інтерпретації музичного твору та на привабливість і неповторність художнього образу у виконанні інструменталіста. Не менш вагомим є і визначення засобів виразності музичного твору, необхідних для втілення художнього образу в контексті музичного стилю і жанру, обраних композитором.

Технічне опанування музичного твору (третій етап формування готовності музичного твору до концертного виконання) спрямоване на збагачення виконавської техніки інструменталіста, тобто розширення арсеналу технічних вмінь. Інструменталіст-виконавець зацікавлений у постійному професійному вдосконаленні, спрямовує свою роботу на вивчення щоразу складніших творів, адже опанування складних для виконання елементів і фрагментів музичних творів дозволяє йому зростати як виконавцю. Як зазначав І. Гофман, будь-яка техніка повинна бути засобом виразності, саме у цьому виявляється її корисність. Зовсім неважко сформувати техніку, яка буде майже некорисною. Техніка інструменталіста з самого початку повинна іти пліч-о-пліч із його справжнім музичним розвитком. Обидва феномени не повинні існувати ізольовано, вони мають урівноважувати один одного, сприяти вихованню справжнього артиста [2, с. 84–85].

Технічне опанування музичного твору передбачає досягнення ідеального технічного виконання музичної тканини твору (бездоганне виконання штрихів, прийомів гри, текстових елементів (пасажів, акордів), динаміки, агогіки) та доведення його до відповідності утилітарним емоціям. М. Давидов характеризує технологічний компонент утилітарних емоцій як «точність, швидкість, пластичність, лабільність, пристосованість та енергійність виконуваних музично-ігрових рухів, рівень володіння специфічно інструментальними прийомами з урахуванням акустичних можливостей інструмента та перцептивних властивостей виконавця, які дозволяють йому максимально здійснити виразне втілення музично-образної системи виконуваного твору. Рівень сформованості цього компонента визначає віртуозність гри музиканта-інструменталіста» [3, с. 59–61].

Як вказує Ю. Бай, «межі поняття «утилітарні емоції» лімітуються доцільними технологічними складниками психомоторики музично-виконавських дій (тип штрихів, прийомів, манера гри) і прикладною їх кореляцією з якістю реалізації усіх складників музичної сфери, тобто з якістю об'єктивації інтонування, реалізації мелодійних ліній, гармонії, поліфонії, темпо-метро-ритмічної канви, вертикалі, горизонталі й глибинно-фонічних граней звучання, тембро-динаміки виконуваних творів» [1, с. 63].

Індивідуальна інтерпретація музичного твору (четвертий етап формування готовності музичного твору до концертного виконання) спрямована на досягнення цілісного художнього образу з індивідуальною родзинкою виконавця, тобто інструменталіст створює неповторний власний емоційний образ, здатний спонукати слухача до уважного зацікавленого сприйняття. Важливим на цьому етапі є відчуття цілого у контексті музичної форми твору. Н. Корихалова вважає, що найвищою формою такого бачення музики є її одномоментне охоплення – образ, що виникає в якомусь миттєвому спалаху свідомості, коли твір постає як просторовий об'єкт, все цілком і разом [4, с. 71]. Г. Нейгауз із великим уподобанням описував чудову цілісність художніх образів у виконанні С. Ріхтера, зауважуючи, що завжди ясно відчувалося, що весь твір – навіть якщо він був гігантських розмірів – лежав перед виконавцем як величезний пейзаж, видимий одразу цілком і в усіх деталях з орлиного польоту, з надзвичайної висоти і з неймовірною ясністю [5, с. 49].

Цікава і неповторна індивідуальна інтерпретація музичних творів, емоційність художніх образів у виконанні інструменталіста здатні цілком підкорити увагу слухача незалежно від стилю і жанру виконуваної музики.

Завершальним етапом формування готовності музичного твору до концертного виконання є під-

готовка його до публічного виконання на естраді. Насамперед на вказаному етапі важливим є вміння «входити в образ», налаштуватися на гру ще до її початку, тобто бачити цілісний художній образ ще до моменту його відтворення. Розвиток вказаного вміння потребує значної роботи.

Доцільним є виконання музичного твору цілком і в потрібному темпі. Однак періодично слід повертатися до повільного темпу. Особливо важливим це є для деталей і фрагментів музичного твору, які виконуються не досить впевнено, тому можуть швидко втрачати «необхідну форму» і додавати зайвого хвилювання під час концертного виступу. Потрібно зауважити, що під час цілісного художнього виконання музичного твору варто запам'ятовувати деталі і фрагменти, які звучать не досить довершено, і працювати з ними окремо, допоки їх виконання не буде бездоганим.

Для створення резерву витривалості виконавця Н. Корихалова рекомендує виконувати музичний твір двічі-тричі поспіль і з повною віддачею (але не дуже часто), а для створення резерву сили і побіжності – час від часу грати перебільшено гучним звуком, а також у більш швидкому темпі, ніж буде виконано під час публічного виступу [4, с. 72]. Крім того, доречним є виконання музичного твору в кількох приміщеннях (аудиторіях, залах), які мають різні акустичні можливості.

Рівень готовності музичного твору до концертного виконання впливає на якість виконавської діяльності інструменталіста. Н. Корихалова виокремлює кілька ознак, які визначають готовність музичного твору до публічного виступу:

1. З'являється відчуття свободи, природності, органічності, простоти і легкості процесу виконання.

2. Зникає передчуття технічних труднощів, рухи стають спритними і зручними, ігровий апарат покірний волі виконавця.

3. М'язова втома від гри мінімальна, нервово-психічне стомлення незначне [4, с. 73].

Виконання досконало опанованого музичного твору викликає насолоду, збагачує позитивною енергією, мотивує концертно-виконавську діяльність, додає виконавцю впевненості і підвищує його самооцінку. Зазначене вище необхідне для формування готовності кожного музичного твору до публічного естрадного виступу, у тому числі і для тих творів, які складають концертну програму інструменталіста-виконавця.

Процес формування готовності концертної програми інструменталіста до публічного естрадного виступу полягає не тільки в окремому вивченні за вказаними етапами кожного музичного твору з художнього репертуару виконавця. Зазначений процес потребує раціонального визначення порядку виконання музичних творів, керуючись доцільністю у контексті налаштування на художній

образ, складності виконання, фізичного і м'язового навантаження, нервово-психічного стомлення; розвитку вміння швидко й ефективно переключатися від одного художнього образу до іншого; формування фізичної, м'язової і нервово-психічної витривалості; неодноразового художнього виконання всієї концертної програми під час підготовки до публічного виступу, яке здійснюється у залах з різними акустичними можливостями, а також детальної і кропіткої роботи з усунення недоліків, які виникають у процесі вказаного концертного виконання.

Висновки. Отже, процес формування готовності концертної програми інструменталіста до публічного естрадного виступу є тривалим і складним. Він потребує багато інтелектуальних, м'язових, фізичних і нервово-психічних зусиль і ґрунтується на вміннях аналізувати і систематизувати необхідну інформацію, детально досліджувати музичну тканину інструментальних творів, досконало опановувати засоби музичної виразності і технічні труднощі, ефективно усувати помилки у виконанні музичних творів і раціоналізувати репетиційний процес.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бай Ю.М. Художні й утилітарні (прикладні) переживання у музично-виконавській діяльності : монографія. Умань : ВПЦ «Візаві», 2020. 202 с.
2. Гофман И. Фортепианная игра: ответы на вопросы о фортепианной игре. Москва : Музгиз, 1961. 224 с.
3. Давидов М.А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста). Київ : Музична Україна, 2004. 290 с.
4. Корыхалова Н.П. За вторым роялем. Работа над музыкальным произведением в фортепианном классе. Санкт-Петербург : Композитор. Санкт-Петербург, 2006. 552 с.
5. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры: записки педагога 5-е изд. Москва : Музыка, 1988. 240 с.
6. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. Дата оновлення: 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 25.01.2021).
7. Пуриц І.Г. Гра на баяні : методичні статті, перекл. з рос. мови. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. 232 с.